

"הכתומים והירוקים" - סימולציה על הבניה חברתית ויחסי כוח בין קבוצות

את המשחק "הכתומים והירוקים" ערכנו בכנס קדמה ה-8: מי למעלה? מי למטה? שעסק בסוגיות של שוויון ואי שוויון חברתי, ואיך להעלות שיח בנושאים של צדק חברתי בכיתה. ד"ר גליה בונה מהיחידה הממשלתית לתיאום המאבק בגזענות, היא זו שהציגה בפנינו את פורמט המשחק. הפורמט לקוח מתוך [Beyond Diversity Resource Center](#) - מרכז הפועל למיגור הגזענות או הדיכוי של כל קבוצה מוחלשת בחברה בארה"ב. המשחק נקרא [Orangreenia](#) ופותח במסגרת החומרים שהמרכז מפיץ. לאחר שהתנסינו בהצלחה גם בקבוצת מורות/ים ואנשי חינוך וגם בקבוצת תלמידים/ות בכיתה, החלטנו לערוך את המשחק כמערך שיעור שיכול לשמש כל מורה שרוצה להעלות את השיח בכיתה.

למה בכלל משחק?

נוכחנו כי ההתנסות במשחק הסימולציה פותחת רבדים רגשיים נוספים, ושיש בחוויה המשותפת ערך מוסף שקשה להשיג בדיון או הרצאה. המשחק מאפשר לתלמידים/ות להיכנס לנעליים אחרות, לקבל תפקיד או להתמודד עם סיטואציה שיתכן ומעולם לא נפגשו איתה בחיים. בנוסף, המשחק מפשט עבורנו תהליכים וסוגיות שקשה לעיתים להסביר אותם באופן תיאורטי.

תודה לד"ר גליה בונה שחלקה עמנו את המשחק ואפשרה את הפצתו. המערך בנוי כשיעור של 90 דקות. מתאים לתלמידים/ות על יסודי או יסודי גדולים. משך המשחק: 60 דקות + 30 דקות דיון לאחר המשחק.

מטרות המשחק:

- לאפשר לתלמידים/ות לחוות חוויה של מפגש בין קבוצות עם רמות כוח שונות, פריבילגיות ומשאבים בחברה.
- לעמת את התלמידים/ות עם דילמות וסוגיות הנוגעות לחיים המשותפים של הקבוצות השונות. סוגיות שנוגעות לחלוקת המשאבים, למיסוי, לזכויות ולחובות של כל אחת מהקבוצות.

הכנות:

אביזרים שיש להכין מראש:

1. מדבקות ב- 3 צבעים: ירוק, כתום, וירוק + כתום. (אפשר לרכוש מדבקות בצבע ירוק וכתום ואת הצירוף של שניהם לערוך באמצעות הדבקת אחד הצבעים על גבי השני).
2. דגלים בשלושה צבעים: דגל ירוק, דגל כתום ודגל ירוק + כתום (את הדגלים ניתן להכין מבריסטול חתוך בצורת משולש שמודבק על שיפוד ונתפס על פיסת פלסטלינה בקצה).

3. דפים, כלי כתיבה

4. חבילת מטבעות משחק, זיטונים, סוכריות או כל דבר שיכול לסמן באופן מוחשי ממון.

החבילה תהיה מחולקת לשלוש כוסות שקופות: בכוס אחת יונחו 100 מטבעות, בכוס אחרת.

30 מטבעות ובכוס השלישית 10 מטבעות. (חשוב שהתלמידים/ות יוכלו להבחין בעיניים בהבדל המוחשי בין כמות המטבעות השונה לכל קבוצה).

5. הצהרה לחתימה עבור קבוצת הירוקים (מצ"ב נספח)

6. כוס שקופה ריקה לאיסוף מטבעות מיסים.

הכנת הכיתה:

הכיתה תהיה מסודרת בשלוש קבוצות. כל קבוצה תתכנס סביב שולחן או שני שולחנות מחוברים. על כל שולחן יוצב דגל אחר (כתום, ירוק ו- כתום+ירוק), דפים וכלי כתיבה ויצירה.

חלק א' - משחק סימולציה

התלמידים/ות יוזמנו להיכנס לכיתה.

בכניסה כל תלמיד/ה יקבל/תקבל באופן רנדומלי מדבקה אותה יצטרך/תצטרך להדביק על החולצה. מדבקה ירוקה, מדבקה כתומה או מדבקה מעורבת (ירוק+כתום).

לאחר קבלת המדבקה, כל תלמיד/ה יישב/תשב בהתאמה בקבוצה המתאימה לו/ה. (10 דקות)

נפתח ונסביר לתלמידים/ות:

"אתם/ן משתתפים/ות במשחק סימולציה. כדי שהסימולציה תשיג את מטרתה, עליכם/ן להקשיב ולמלא אחר ההוראות

שאתן בצורה מדויקת ולנסות להזדהות עד כמה שניתן עם הקבוצה שאתם/ן משתייכים/ות אליה.

אתם/ן הופכים/ות מרגע זה לאזרחים/ות במדינה דמיונית ששמה: כתוק. יש בה אזרחים כתומים, ירוקים, וכתומים-

ירוקים שהם גם כתומים וגם ירוקים, אולי תוצאה של נישואי תערובת בין כתומים וירוקים.

יש ויכוח הסטורי לגבי מי הגיע ראשון לארץ - הכתומים או הירוקים, אבל בכל מקרה, מכל מיני סיבות היסטוריות, כיום

לכתומים יש את הכי הרבה משאבים במדינה, אחריהם הכתומים-ירוקים, ולירוקים יש הכי מעט. זה מתבטא בכך שהכתומים מרוויחים 100 מטבעות בשנה, הכתומים-ירוקים 30, והירוקים 10. אתם/נציגות/ים של כל קבוצה, תצטרכו לקבל החלטות חשובות לגבי כל מיני סוגיות שאעלה בפניכם/ן." (5 דקות)

המשימה הראשונה היא לשלוח נציג/ה מכל קבוצה שיבוא לקבל את השכר השנתי של כל אחת מהקבוצות. נחלק את הכוסות השקופות עם המטבעות. חשוב שלא נאמר דבר מעבר לחלוקה עצמה ולא נביע איזה רגש או התייחסות לכמות השונה, גם אם הנציגים/ות מגיבים אליה. (5 דקות)

סוגיה ראשונה לדין: מיסים (15 דקות)

"במדינת כתוק יש מיסים פרוגרסיבים - זה אומר שמי שמרוויח יותר - משלם יותר מיסים. על כן, כתומים משלמים 40%, כתומים-ירוקים 33%, וירוקים 30%. המיסים הללו משמשים אותנו למלא את צרכי המדינה - כבישים, בתי חולים וכו'".

נבקש נציג/ה מקבוצת הכתומים שתאסוף/יאסוף את המיסים מכל הקבוצות. הכתומים ישלמו 40, הכתומים-ירוקים 10, והירוקים 3. לפני שהנציג/ה יאסוף/תאסוף את המיסים נציין:

"בשנים קודמות היתה בעיה של שחיתות בקרב הירוקים. לא אלה שכאן, אבל אנשים שהיו לפניכם, ולכן הוחלט לחלק לירוקים הודעה מיוחדת והצהרה שיחתמו עליה".

ניתן את ההצהרה עבור קבוצת הירוקים לנציג/ה של הקבוצה, נבקש ממנה/ו להקריא אותה בקול רם לכולם/ן ולזרז את קבוצת הירוקים שיחתמו עליה מהר. כל אחד ואחת מהקבוצה צריך/ה לחתום על ההצהרה.

* אם נוצרת סיטואציה שבה קבוצת הירוקים בכללותה, או חלק מהקבוצה מתנגדים לחתום, נציין זאת במליאה כמעשה חריג וחמור. ננהג בהתאם עם כל התנהגות חריגה שתרחש במשחק ותפר את הכללים וההנחיות המדויקות.

אוספת המיסים תאסוף/יאסוף את 3 המטבעות מהירוקים, אחר כך מהכתומים-ירוקים את 10 המטבעות שלהם/ן ולבסוף מהכתומים את 40 המטבעות.

נרים את הכוס למעלה שכל התלמידים/ות יוכלו לראות הכמות שהתאספה ונציין: "שימו לב שהכתומים תרמו יותר מ-75% מהכספים שישמשו ויסייעו לכולנו. תודה רבה לחברי קבוצת הכתומים".

סוגיה שנייה לדין: חינוך (25 דקות)

"ישנה שאלה של חינוך שאנחנו צריכות/ים למצוא לה פתרון. בארץ שלנו, בתי הספר הטובים ביותר הם במחוז הכתום. בתי הספר במחוז הירוק הם לא טובים, ורוב הילדות/ים שם נשארות/ים עניות/ים. במחוז הכתום-ירוק בתי הספר הם בסדר. אם ילד/ה מהירוקים או כתומים/ירוקים ילכו לבית ספר כתום, הם/ן יוכלו להתקבל לכל אוניברסיטה, וגם לקבל מלגות.

בשנים האחרונות הרחיבו את בתי הספר והגדילו את התקציב בבתי הספר הכתומים, נוצרו מקומות לעוד 200 ילדות/ים. יש להם/ן אפשרות, אם הם/ן רוצות/ים, לקבל 200 ילדות/ים מאחד המחוזות האחרים, לתקופת מבחן, לראות אם זה עובד. אם זה יעבוד טוב, יכול להיות שיהיה אפשר לשלב יותר בעתיד. הכתומים צריכים להחליט לאיזה מחוז לפתוח את האפשרות ללמוד בבתי הספר הכתומים. הם חוששים כיצד יתאקלמו הילדים ממחוזות אחרים. כמו כן הם דואגים שהילדים הכתומים יושפעו מהתנהגויות שליליות של ירוקים וכתומים/ירוקים, ויש חשש שהילדים הירוקים יורידו את הרמה של הלימודים בבית הספר, כמו כן יש עלויות של הסעות, במיוחד מהמחוז הירוק שהוא רחוק יותר".

נבקש מקבוצת הכתומים להתייעץ ולקבל החלטה האם לקבל תלמידות/ים ממחוזות אחרים, ואם כן, מאיזה מחוז וכמה.

- כדי לקבל את ההחלטה, באפשרותם להזמין נציגות/ים מהכתומים/ירוקים ומהירוקים לענות על שתי שאלות:
1. למה אתם/ן חושבות/ים שצריך לקבל את הילדות/ים שלכם/ן לבית הספר הכתום לתקופת המבחן?
 2. למה אתם/ן חושבות/ים שלא כדאי לקבל את הילדות/ים מהקבוצה השנייה לתקופת המבחן?

לרשות קבוצת הירוקים והירוקים-כתומים 5 דקות לניסוח טיעונים קצרים ועניינים לשאלות הללו, ו-2 דקות להציג אותם. נבקש מחבר/יות קבוצת הכתומים לשים לב לשאלות של תקציב, מוכנות של התלמידות/ים, הסעות, התאמה תרבותית, איך ישתלבו וכו'.

לפני שנציג/ה מקבוצת הירוקים יציג את הטענות שלו/ה, נסתכל במכשיר הנייד, נפסיק את הדין ונודיע:

"סליחה, לפני שאת/ה מתחיל/ה, כרגע הגיעו חדשות: ממש לפני כשעה ונדליסטים ריססו כתובות נגד כתומים בבית הספר. ממצלמות שהיו בבית הספר ניתן לראות שאלו היו 4 נערים, 2 ירוקים ו-2 כתומים-ירוקים. אנא התייחסו גם לחששות שעלולים לעלות בעקבות המקרה הזה".

לאחר הצגת הטענות קבוצת הכתומים תתכנס ל-5 דקות של קבלת החלטה, אותה יציגו במליאה.

חלק ב' - דיון לאחר המשחק

נבקש מהתלמידות/ים לעזוב את הקבוצות וליצור מעגל של כולם/ן.

נשאל את מי שירצו לשתף מכל אחת מהקבוצות באופן נפרד:

- איך אתם/ן מרגישים/ות?
- איך זה היה להשתייך לקבוצה שלך?
- איך הרגשת כלפי הקבוצות האחרות?
- כיצד ההשתייכות שלך לקבוצה שבה היית במשחק השפיעה לדעתך על האופן שבו חווית אותו? האם היית חווה חוויה אחרת בקבוצה אחרת?

נעודד את התלמידים/ות לדבר על רגשות ולא על תובנות, בשלב זה.

לאחר מכן נשאל לגבי כל אחת מהסוגיות שעלו:

מיסים:

- מה היתה החוויה של כל קבוצה?
- האם זה הרגיש לכם/ן הוגן? (אפשר לקחת את הכוסות עם המטבעות שנותרו לאחר הורדת המיסים ולהראות אותן במליאה - כך שיראו כי למרות המס הפרוגרסיבי, עדין נותרו פערים גדולים).
- קבוצת הירוקים: איך זה הרגיש לכם/ן לחתום על הטופס? איך זה הרגיש כשגבו מכם/ן את המיסים?
- קבוצת כתומים ירוקים: איך זה הרגיש לכם/ן כשקבוצת הירוקים נדרשה לחתום על הטופס? אם יש מישהו/י שהרגיש/ה לא נוח, למה לא אמר/ה משהו?
- קבוצת הכתומים: איך זה הרגיש לכם/ן לגבות את הכספים מהקבוצות האחרות? מה דעתכם/ן על טופס ההצהרה שקיבלו חברי קבוצת הכתומים?

חינוך:

- איך הרגשתם/ן במהלך הדיון על סוגיית החינוך?
- למי לדעתכם/ן היה הכי קשה?
- קבוצת הירוקים ו- ירוקים כתומים: מה הרגשתם/ן כשניסחתם/ן את הטענות לקבוצת הכתומים?
- האם הרגשתם שיש כלפיכם/ן דעות קדומות או אפליה?
- קבוצת הירוקים: איך ההודעה על המעשה הוונדליסטי השפיעה עליכם/ן?
- קבוצת הכתומים: איך הרגשתם/ן לקבל החלטה בנוגע לסוגיה כל כך עקרונית וחשובה?

לסיכום: נבקש מהתלמידים/ות לשתף בתובנה אחת או יותר שלקחו מהמשחק.

מה הקשר בין המשחק הזה ובין החיים? אם בכלל? תרחיש דמיוני או מציאות?

תובנות שאפשר להדגיש:

כוח

- כוח ושליטה, והחופש שהם נותנים, עושים הרגשה טובה. בקלות הם יכולים להשחית.
- שימוש בעמדת כח הוא יותר מפתה מכפי שנדמה לנו.
- זהות קבוצתית משפיעה מאוד על פעולות של הפרט. קבוצות משפיעות על אנשים להתנהג על פי הנורמות שלהן.
- מה שנראה הוגן או לא תלוי ביחסי הכוח. מי שיש לו/ה כוח הרבה פעמים רואה את הדברים אחרת ממי שאין לו/ה.
- אנשים/נשים עם כוח בדרך כלל חושבים שהכוח הזה מגיע להם, ושהם משתמשים בו בצורה הוגנת.
- אנשים/נשים בלי כוח בדרך כלל חשים ביקורת על השימוש של אחרים בכוח, ומפתחים תחושות של עוינות כלפיהם.
- מערכות של כוח הם בדרך כלל מורכבות והרבה פעמים סמויות.
- יחסי כוח יכולים להביא לדיכוי של קבוצות מיעוט.

קבוצות זהות

- בחברה לכל אחד ואחת מאיתנו יש ממדים רבים ומגוונים של הזהות שלו/ה. החברה בוחרת לעיתים להדגיש ממדים מסוימים ולא אחרים. במשחק הזה, השייכות הקבוצתית המעמדית היתה מודגשת ועל פיה פעלתם/ן.
- התעלמתם/ן מממדים אחרים, כמו מגדר, דת, דעות וכו'
- הרבה מרכיבי זהות שלנו הם לא בחירה. כך גם במשחק. המשחק ממחיש כיצד הזהות הקבוצתית, שלא בחרנו בה, משפיעה על חווית המשחק. אם המשחק נראה לנו הוגן, אם אנחנו מרגישים/ות טוב במשחק, או לא מרגישים/ות טוב.

נספח 1: הצהרה לחתימת חברי/ות קבוצת הירוקים:

מדינת כתוק**רשות המיסים****הודעה לגבי העלמת מס**

תשלום מיסים הוא חובה לכל אזרחי כתוק, על מנת לאפשר את תפקודה ובטחונה של המדינה ורווחת תושביה.

לאור מקרים חוזרים ונשנים של העלמת מס בקרב תושבי המחוז הירוק, ממשלת כתוק מודיעה על אזהרה מיוחדת לתושבי המחוז הירוק, על מנת שמקרים כאלה לא ישנו, ולהבטיח את תשלום המיסים על ידי כל אזרחי המדינה באופן הוגן על פי חוק.

אני (שם פרטי ומשפחה) _____ מצהיר/ה בזאת שקראתי את ההודעה לגבי העלמת מס, ואני מתחייב/ת לשלם מיסים על פי חוק. **תאריך:** _____ **חתימה:** _____

אני (שם פרטי ומשפחה) _____ מצהיר/ה בזאת שקראתי את ההודעה לגבי העלמת מס, ואני מתחייב/ת לשלם מיסים על פי חוק. **תאריך:** _____ **חתימה:** _____

אני (שם פרטי ומשפחה) _____ מצהיר/ה בזאת שקראתי את ההודעה לגבי העלמת מס, ואני מתחייב/ת לשלם מיסים על פי חוק. **תאריך:** _____ **חתימה:** _____

אני (שם פרטי ומשפחה) _____ מצהיר/ה בזאת שקראתי את ההודעה לגבי העלמת מס, ואני מתחייב/ת לשלם מיסים על פי חוק. **תאריך:** _____ **חתימה:** _____

אני (שם פרטי ומשפחה) _____ מצהיר/ה בזאת שקראתי את ההודעה לגבי העלמת מס, ואני מתחייב/ת לשלם מיסים על פי חוק. **תאריך:** _____ **חתימה:** _____

אני (שם פרטי ומשפחה) _____ מצהיר/ה בזאת שקראתי את ההודעה לגבי העלמת מס, ואני מתחייב/ת לשלם מיסים על פי חוק. **תאריך:** _____ **חתימה:** _____

תאריך: _____ **חתימה:**

_____ (שם פרטי ומשפחה) מצהיר/ה בזאת שקראתי את ההודעה לגבי העלמת מס, ואני מתחייב/ת לשלם מיסים על פי חוק. **תאריך:** _____ **חתימה:** _____

_____ (שם פרטי ומשפחה) מצהיר/ה בזאת שקראתי את ההודעה לגבי העלמת מס, ואני מתחייב/ת לשלם מיסים על פי חוק. **תאריך:** _____ **חתימה:** _____

_____ (שם פרטי ומשפחה) מצהיר/ה בזאת שקראתי את ההודעה לגבי העלמת מס, ואני מתחייב/ת לשלם מיסים על פי חוק. **תאריך:** _____ **חתימה:** _____

_____ (שם פרטי ומשפחה) מצהיר/ה בזאת שקראתי את ההודעה לגבי העלמת מס, ואני מתחייב/ת לשלם מיסים על פי חוק. **תאריך:** _____ **חתימה:** _____